Р Е П У Б Л И К А Б Ъ Л Г А Р И Я
М И Н И С Т Е Р С Т В О Н А О Б Р А З О В А Н И Е Т О И Н А У К А Т А
М И Н И С Т Ъ Р

З А П О В Е Д

№ РД 09 - 413/12.03.2009 г.

На основание чл. 36, ал. 2 от Закона за професионалното образование и обучение, във връзка с чл. 42, ал. 1 и ал. 2 от Наредба № 3 от 15.04.2003 г. за системата на оценяване, при спазване изискванията на чл. 66, ал. 1 и ал. 2 от Административнопроцесуалния кодекс и във връзка с организирането и провеждането на държавните изпити за придобиване степен на професионална квалификация за професията

У Т В Ъ Р Ж Д А В А М

Национална изпитна програма за провеждане на държавни изпити за придобиване на трета степен на професионална квалификация за професия **код 812010 Организатор на туристическа агентска дейност,** специалност **код 8120101 Организация на туризма и свободното време,** от професионално направление **код 812 Пътувания, туризъм и свободно време,** от Списъка на професиите за професионално образование и обучение по чл. 6 от Закона за професионалното образование и обучение.

Контрол по изпълнението на заповедта възлагам на Кирчо Атанасов – заместник-министър.

ДАНИЕЛ ВЪЛЧЕВ
ЗАМЕСТНИК МИНИСТЪР-ПРЕДСЕДАТЕЛ И
МИНИСТЪР НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

НАЦИОНАЛНА ИЗПИТНА ПРОГРАМА

ЗА ПРОВЕЖДАНЕ НА ДЪРЖАВНИ ИЗПИТИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ТРЕТА СТЕПЕН НА ПРОФЕСИОНАЛНА КВАЛИФИКАЦИЯ

	Код по СППОО	Наименование
Професионално направление	**812**	**ПЪТУВАНИЯ, ТУРИЗЪМ И СВОБОДНО ВРЕМЕ**
Професия	**812010**	**ОРГАНИЗАТОР НА ТУРИСТИЧЕСКА АГЕНТСКА ДЕЙНОСТ**
Специалност	**8120101**	**ОРГАНИЗАЦИЯ НА ТУРИЗМА И СВОБОДНОТО ВРЕМЕ**

Утвърдена със Заповед **№ РД 09 - 413/12.03.2009 г.**

София, 2009 година

I. ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕ И ЦЕЛ НА ИЗПИТНАТА ПРОГРАМА

Националната изпитна програма е предназначена за организиране и провеждане на държавните изпити по теория и по практика на професията и специалността за придобиване на **трета** степен на професионална квалификация по професията **812010 Организатор на туристическа агентска дейност,** специалност **8120101 Организация на туризма и свободното време**, от списъка на професиите за професионално образование и обучение по чл. 6 от Закона за професионалното образование и обучение.

Целта на настоящата изпитна програма е да определи единни критерии за оценка на професионалните компетентности на обучаваните, изискващи се за придобиване на **трета** степен на професионална квалификация по изучаваната специалност.

Националната изпитна програма е разработена във връзка с чл. 36 от Закона за професионалното образование и обучение (ЗПОО). До утвърждаване на ДОИ по професията и специалността настоящата Национална изпитна програма следва да се прилага само за системата на народната просвета.

Държавните изпити по теория и практика на професията и специалността се провеждат в съответствие с изискванията на ЗПОО и Наредба № 3 от 15.04.2003 г. за системата на оценяване.

II. СЪДЪРЖАНИЕ НА НАЦИОНАЛНАТА ИЗПИТНА ПРОГРАМА

Настоящата национална изпитна програма съдържа:

1. За държавния изпит по теория на професията и специалността:

- **а.** Изпитните теми с план-тезиса на учебното съдържание**.**
- **б.** Критерии за оценяване.

2. За държавния изпит по практика на професията и специалността:

- **а.** Указания за съдържанието на индивидуалните практически задания.
- **б.** Критерии за оценяване.

3. Система за оценяване

4. Препоръчителна литература

5. Приложения:

- **а.** Примерен изпитен билет за държавния изпит по теория на професията и специалността.
- **б.** Примерно индивидуално практическо задание.

III. ДЪРЖАВЕН ИЗПИТ ПО ТЕОРИЯ НА ПРОФЕСИЯТА И СПЕЦИАЛНОСТТА

1. **Изпитни теми с план-тезис на учебното съдържание**
2. **Критерии за оценяване на изпитните теми**

Изпитна тема № 1: **Планиране и организиране на туристическо пътуване с обща цена**

План-тезис:

- Същност на туроператорската дейност.
- Проучване на туристическия пазар /търсене, предлагане, конкуренция/.
- Проучване на ресурсите с цел избор на дестинация и вид на пътуването.
- Договаряне с транспортьори и хотелиери.
- Формиране на цена на паушалното пътуване.
- Изготвяне и реклама на програмата на туристическите пакети.
- Превод на текст, свързан с темата от български език на един от изучаваните чужди езици.

Примерна приложна задача/казус: Направете калкулация на себестойността на ОТПОЦ и изчислете общата цена на пътуването при следните данни:

Маршрут - София-Рилски манастир Времетраене - 2 дни

Наемна цена на 1 км - 1.50 лв.

Вид на транспортното средство- автобус”Мерцедес” - 50 места % заетост - 80%

Цена на 1 ВВ – 36 лв. Вид стаи - DBL

Други разходи /мед. застраховка, входни такси/ - 2.50 лв.

Дидактически материали: Пътна карта на България, туристически каталози, брошури, проспекти и др. рекламни средства текст за превод.

Критерии за оценяване на изпитна тема № 1	**Максимален брой точки**
1. Познава правно-нормативните документи, регламентиращи дейността на туристическите агенции.	**5**
2. Познава елементите и спецификата на туристическия пазар.	**5**
3. Обяснява видовете ресурси и влиянието им при формиране на туристическия продукт.	**5**
4. Определя специфичните особености на хотелиерския продукт.	**5**
5. Обяснява принципите и методите на ценообразуване и калкулиране.	**10**
6. Познава и прилага основните принципи на рекламата и рекламните средства.	**10**
7. Прилага специфична терминология на чужд език	**10**
8. Решава приложната задача/казуса.	**10**
Общ брой точки	**60**

Изпитна тема № 2: **Организация на продажбите и провеждане на организирано туристическо пътуване с обща цена**

План-тезис:

- Изготвяне на каталог
- Реклама - начини на рекламиране и канали за реализация на продукта.
- Технологични етапи на обслужване на клиента и изисквания към обслужващия персонал.
- Документи и документооборот - ваучер.
- Обслужване на туристите при провеждане на туристическо пътуване.
- Роля на туристическите представителства - функции и задачи при обслужване на туристите.
- Уреждане на рекламациите и отчитане на туристическото пътуване.
- Превод на текст, свързан с темата от български език на един от изучаваните чужди езици.

Примерна приложна задача/казус: Попълнете дадения туристически ваучер, използвайки следните данни:
Хотел - „Морско око”
Pax - 18: 10 ad + 8 ch
За период от 15.07 до 20.07.2008 г., включващ 5 нощувки
Цена на НВ - 40 евро
Доп. услуга - трансфер летище Варна - хотел ”Морско око”

Дидактически материали: Туристически ваучер, рекламни материали, текст за превод.

Критерии за оценяване на изпитна тема № 2	**Максимален брой точки**
1. Познава изискванията за изготвяне на каталога с програмите.	**5**
2. Познава и прилага основните принципи на рекламата и рекламните средства и начините на дистрибуция на туристическия продукт.	**10**
3. Дефинира видовете продажби и начините на разплащане.	**5**
4. Познава нормативно установените реквизити на ваучера като основен разплащателен документ.	**5**
5. Описва технологията на обслужването на туристите.	**5**
6. Посочва начините на контрол върху изпълнението на договорните отношения.	**5**
7. Обяснява условията на договора за рекламации и неустойки и начините на разплащане.	**5**
8. Прилага специфична терминология на чужд език	**10**
9. Решава приложната задача/казуса.	**10**
Общ брой точки	**60**

Изпитна тема № 3 : **Туристически пътувания с въздушен транспорт**

План-тезис:

- Развитие, роля и значение на въздушния транспорт в туризма.
- Материално-техническа база (МТБ) и организация на експлоатацията й.
- Технико-икономически особености.
- Показатели за характеристика на пътническия въздушен транспорт.
- Организиране на туристически пътувания с въздушен транспорт.
- Проблеми и перспективи на въздушния транспорт в България.
- Превод на текст, свързан с темата от български език на един от изучаваните чужди езици

Примерна приложна задача/казус: Изяснете разликите между еднократен чартър и чартърна верига.

Посочете какъв вид чартър е по-подходящ при ваканционни пътувания и по направления с установени масови туристопотоци.

Дидактически материали: Оферти и тарифи на различни авиокомпании, туристически каталози, брошури, проспекти и др. рекламни средства, текст за превод.

Критерии за оценяване на изпитна тема № 3	**Максимален брой точки**
1. Познава развитието, ролята и значението на въздушния транспорт в туризма.	**5**
2. Описва МТБ и организацията на експлоатацията й.	**5**
3. Изяснява предимствата и недостатъците на въздушния транспорт.	**5**
4. Познава показателите, характеризиращи въздушния транспорт.	**5**
5. Познава и разработва различните видове туристически пътувания с въздушен транспорт.	**5**
6. Анализира проблемите и тенденциите при използване на въздушния транспорт в туризма.	**10**
7. Прилага специфична терминология на чужд език	**10**
8. Решава приложната задача/казуса.	**15**
Общ брой точки	**60**

Изпитна тема № 4: **Туристически пътувания с автомобилен транспорт**

План-тезис:

- Развитие, роля и значение на автомобилния транспорт в туризма.
- МТБ и организация на експлоатацията й.
- Технико-икономически особености.
- Показатели за характеристика на пътническия автомобилен транспорт.
- Организиране на туристически пътувания с автомобилен транспорт.
- Проблеми и перспективи на автомобилния транспорт в България.
- Превод на текст, свързан с темата от български език на един от изучаваните чужди езици.

Примерна приложна задача/казус: Кои са предимствата и недостатъците, оказващи влияние върху избора на автомобилен транспорт при туристическо пътуване по маршрут: София-Будапеща- Виена-София.

Дидактически материали: Пътна карта на Европа, рекламни средства, текст за превод.

Критерии за оценяване на изпитна тема № 4	**Максимален брой точки**
1. Познава развитието, ролята и значението на автомобилния транспорт в туризма.	**5**
2. Описва МТБ и организацията на експлоатацията й.	**5**
3. Изяснява предимствата и недостатъците на автомобилния транспорт.	**5**
4. Познава показателите, характеризиращи автомобилния транспорт.	**5**
5. Познава и разработва различните видове туристически пътувания с автомобилен транспорт.	**5**
6. Анализира проблемите и тенденциите при използване на автомобилния транспорт в туризма.	**10**
7. Прилага специфична терминология на чужд език.	**10**
8. Решава приложната задача/казуса.	**15**
Общ брой точки	**60**

Изпитна тема № 5: **Туристически пътувания с воден транспорт**

План-тезис:

- Развитие, роля и значение на водния транспорт в туризма.
- МТБ и организация на експлоатацията й.
- Технико-икономически особености.
- Показатели за характеристика на пътническия воден транспорт.
- Организиране на туристически пътувания с воден транспорт.
- Проблеми и перспективи на водния транспорт в България.
- Превод на текст, свързан с темата от български език на един от изучаваните чужди езици.

Примерна приложна задача/казус: Вярно ли е според Вас твърдението, че най-комплексен и разнообразен е туристическият продукт при круизните пътувания?
Обосновете отговора си.

Дидактически материали: Туристически каталози, брошури и други рекламни средства, текст за превод.

Критерии за оценяване на изпитна тема № 5	**Максимален брой точки**
1. Познава развитието, ролята и значението на водния транспорт в туризма.	**5**
2. Описва МТБ и организацията на експлоатацията й.	**5**
3. Изяснява предимствата и недостатъците на водния транспорт.	**5**
4. Познава показателите, характеризиращи водния транспорт.	**5**
5. Познава и разработва различните видове туристически пътувания с воден транспорт.	**5**
6. Анализира проблемите и тенденциите при използване на водния транспорт в туризма.	**10**
7. Прилага специфична терминология на чужд език	**10**
8. Решава приложната задача/казуса.	**15**
Общ брой точки	**60**

Изпитна тема № 6: **Туристически пътувания с железопътен транспорт**

План-тезис:

- Развитие, роля и значение на железопътния транспорт в туризма.
- МТБ и организация на експлоатацията й.
- Технико-икономически особености.
- Показатели за характеристика на пътническия железопътен транспорт.
- Организиране на туристически пътувания с железопътен транспорт.
- Проблеми и перспективи на железопътния транспорт в България.
- Превод на текст, свързан с темата от български език на един от изучаваните чужди езици.

Примерна приложна задача/казус: Анализирайте причините за все по-ниския дял на туристическите пътувания с железопътен транспорт у нас.

Дидактически материали: Туристически каталози, брошури и други рекламни средства, информация на БДЖ за жп карти и намаления, текст за превод.

Критерии за оценяване на изпитна тема № 6	**Максимален брой точки**
1. Познава развитието, ролята и значението на железопътния транспорт в туризма.	**5**
2. Описва МТБ и организацията на експлоатацията й.	**5**
3. Изяснява предимствата и недостатъците на железопътния транспорт.	**5**
4. Познава показателите, характеризиращи железопътния транспорт.	**5**
5. Познава и разработва различните видове туристически пътувания с железопътен транспорт.	**5**
6. Анализира проблемите и тенденциите при използване на железопътния транспорт в туризма.	**10**
7. Прилага специфична терминология на чужд език	**10**
8. Решава приложната задача/казуса.	**15**
Общ брой точки	**60**

Изпитна тема № 7: **Роля на екскурзоводското обслужване за повишаване качеството на туристическия продукт**

План-тезис:

- Предпоставки за възникване и развитие на екскурзоводската услуга.
- Видове екскурзии.
- Видове екскурзоводски услуги.
- Функции на екскурзовода.
- Изисквания за професионална пригодност.
- Превод на текст, свързан с темата от български език на един от изучаваните чужди езици.

Примерна приложна задача/казус: Посочете каква е спецификата на обслужване (какви знания са необходими на екскурзовода) при група туристи от немски и група от френски произход.

Дидактически материали: Закон за туризма, текст за превод.

Критерии за оценяване на изпитна тема № 7	**Максимален брой точки**
1. Познава историята и съвременните тенденции в развитието на туризма.	**5**
2. Познава класификацията на видовете екскурзии.	**5**
3. Обяснява основните задължения при отделните видове услуги.	**10**
4. Обобщава задълженията на екскурзовода.	**10**
5. Пояснява изискванията към професионалните и личностни качества на екскурзовода.	**10**
6. Прилага специфична терминология на чужд език.	**10**
7. Решава приложната задача/казуса.	**10**
Общ брой точки	**60**

Изпитна тема № 8: **Предварителна подготовка и провеждане на екскурзия**

План-тезис:

- Методично-тематичен план на екскурзията.
- Съдържание на екскурзоводската беседа.
- Специфични техники при изнасяне на екскурзоводската беседа.
- Анимация в екскурзиите.
- Превод на текст, свързан с темата от български език на един от изучаваните чужди езици.

Примерна приложна задача/казус: Съставете методичен план за провеждане на панорамна обиколка на град Варна.

Дидактически материали: Карта на град Варна, рекламни материали за туристическите обекти, текст за превод.

Критерии за оценяване на изпитна тема № 8	**Максимален брой точки**
1. Обяснява съдържанието на методично-тематичния план на екскурзията.	**10**
2. Познава структурата на екскурзоводската беседа.	**10**
3. Описва подходящата форма на анимация в екскурзията.	**10**
4. Познава конкретните техники на изнасяне на екскурзоводска беседа.	**10**
5. Прилага специфична терминология на чужд език.	**10**
6. Решава приложната задача/казуса.	**10**
Общ брой точки	**60**

Изпитна тема № 9: **Характеристика на екскурзоводското обслужване и приноса му за повишаване комплексността и разнообразието на туристическия продукт**

План-тезис:

- Предпоставки за възникване и развитие на екскурзоводската услуга.
- Видове екскурзии; видове екскурзоводи и изисквания към личността на екскурзовода.
- Видове екскурзоводски услуги.
- Основни функции на различните видове екскурзоводи.
- Превод на текст, свързан с темата от български език на един от изучаваните чужди езици.

Примерна приложна задача/казус: Анализирайте задълженията на екскурзовода при обслужването на стационарни туристи.

Дидактически материали: План на туристическия комплекс, на хотелския комплекс, рекламни материали за предлаганите мероприятия, забавления, анимационни и други програми, текст за превод.

Критерии за оценяване на изпитна тема №9	**Максимален брой точки**
1. Познава историята и съвременните тенденции в развитието на международния туризъм.	**10**
2. Познава видовете екскурзии по различни критерии и изискванията към екскурзовода.	**10**
3. Разграничава видовете екскурзоводски услуги.	**10**
4. Свързва предоставяните екскурзоводски услуги с функциите на екскурзовода.	**10**
5. Прилага специфична терминология на чужд език.	**10**
6. Решава приложната задача/казуса.	**10**
Общ брой точки	**60**

Изпитна тема № 10: **Туристическата анимация- съвременна форма за организиране на свободното време на гостите**

План-тезис:

- Същност на туристическата анимация.
- Предпоставки за възникване на туристическата анимация.
- Развитие на туристическата анимация.
- Класификации и видове анимация.
- Функции на анимацията.
- Изисквания към личността и професионалната квалификация на аниматора.
- Превод на текст, свързан с темата от български език на един от изучаваните чужди езици

Примерна приложна задача/казус: Анализирайте предпоставките за възникване на туристическата анимация, последствията от тях и възможностите и начините за задоволяване на възникналите туристически потребности, текст за превод.

Дидактически материали: Рекламни материали.

Критерии за оценяване на изпитна тема № 10	**Максимален брой точки**
1. Познава същността и съдържанието на понятието „Анимация в туризма”	**5**
2. Анализира предпоставките за възникване на потребности у съвременния човек от туристическа анимация.	**10**
3. Познава развитието на туристическата анимация.	**5**
4. Изброява и характеризира различните форми и видове на туристическата анимация.	**5**
5. Обяснява функциите и значението на туристическата анимация в живота на съвременния човек.	**5**
6. Дефинира изискванията към личността и професионалните качества на аниматора в туризма.	**10**
7. Прилага специфична терминология на чужд език.	**10**
8. Решава приложната задача/казуса.	**10**
Общ брой точки	**60**

Изпитна тема № 11 **Видове анимация**

План-тезис:

- Културно-познавателна анимация.
- Творческо-имитационна анимация.
- Приключенско-забавна анимация.
- Спортно-развлекателна анимация.
- Социализираща анимация.
- Превод на текст, свързан с темата от български език на един от изучаваните чужди езици.

Примерна приложна задача/казус: Изгответе седмична анимационна програма за морски ваканционен хотел като включите в нея прояви от различните видове анимация.

Дидактически материали: Списък с участници, разполагаеми ресурси и материали, описание на МТБ, рекламни средства, текст за превод.

Критерии за оценяване на изпитна тема № 11	**Максимален брой точки**
1. Познава същността и значението на основните видове анимация.	**10**
2. Анализира предпоставките за възникване на потребности у съвременния човек от туристическа анимация.	**10**
3. Познава методите за анализ на потребителското търсене, необходимост при избор на анимационни програми.	**10**
4. Дефинира изискванията към личността и професионалните качества на аниматора при различните видове анимация.	**10**
5. Прилага специфична терминология на чужд език.	**10**
6. Решава приложната задача/казуса.	**10**
Общ брой точки	**60**

Изпитна тема № 12 **Туристически продукт**

План-тезис:

- Търсене и предлагане - елементи на туристическия пазар.
- Природни и антропогенни ресурси.
- Характеристика и видове туристически продукт.
- Цени и видове цени в туризма.
- Калкулиране на туристически пакет.
- Реклама на туристически продукт.
- Превод на текст, свързан с темата от български език на един от изучаваните чужди езици.

Примерна приложна задача/казус: Изгответе програма за организирано туристическо пътуване с обща цена за културно-исторически туризъм в България по избран от Вас маршрут, включващ конкретни антропогенни ресурси.

Дидактически материали: Карта на България, рекламни материали, туристически справочник на България, текст за превод.

Критерии за оценяване на изпитна тема № 12	**Максимален брой точки**
1. Анализира връзката между елементите на туристическия Пазар - търсене, предлагане, цена.	**5**
2. Обяснява видовете ресурси и влиянието им при формиране на туристическия продукт.	**5**
3. Познава специфичните особености и различните видове туристически продукти.	**10**
4. Изброява видовете цени и факторите на ценообразуване.	**5**
5. Калкулира туристически пакет.	**10**
6. Прилага и познава основните принципи на рекламата и рекламните средства.	**5**
7. Прилага специфична терминология на чужд език.	**10**
8. Решава приложната задача/казуса.	**10**
Общ брой точки	**60**

Изпитна тема № 13 **Туристически предприятия**

План-тезис:

- Правни основи на туристическите предприятия.
- Производствен процес в туристическите предприятия - хотел и ресторант.
- Организационна структура на управление.
- Структура на персонала в туристическите предприятия.
- Превод на текст, свързан с темата от български език на един от изучаваните чужди езици.

Примерна приложна задача/казус: Изберете правната форма за регистриране на голям хотел. Обосновете решението си и посочете управленските органи на организацията.

Дидактически материали: Търговски закон, Закон за туризма, текст за превод.

Критерии за оценяване на изпитна тема № 13	**Максимален брой точки**
1. Познава правно-нормативни документи, регламентиращи дейността на туристическите предприятия.	**10**
2. Познава особеностите на производствения процес в хотела и ресторанта.	**10**
3. Анализира организационната структура на управление в различните видове туристически предприятия.	**10**
4. Познава различните категории персонал и длъжностни характеристики.	**10**
5. Прилага специфична терминология на чужд език.	**10**
6. Решава приложната задача/казуса.	**10**
Общ брой точки	**60**

Изпитна тема № 14 **Персонал в туризма**

План-тезис:

- Структура на персонала.
- Общи и специфични изисквания към персонала в туризма.
- Системи за заплащане на труда.
- Функции на мениджъра в туризма.
- Превод на текст, свързан с темата от български език на един от изучаваните чужди езици.

Примерна приложна задача/казус: Коя би била най-подходящата форма за заплащане на труда за следните категории персонал:

- екскурзовод
- аниматор
- администратор
- камериерка
- сервитьор

Обосновете твърдението си.

Дидактически материали: Кодекс на труда, Закон за туризма, текст за превод.

Критерии за оценяване на изпитна тема № 14	**Максимален брой точки**
1. Познава структурата на персонала.	**10**
2. Изброява изискванията към персонала.	**10**
3. Обяснява функциите на мениджъра в туризма.	**10**
4. Анализира системите за заплащане на труда.	**10**
5. Прилага специфична терминология на чужд език.	**10**
6. Решава приложната задача/казуса.	**10**
Общ брой точки	**60**

Изпитна тема № 15 **Пазарни структури и конкуренция**

План-тезис:

- Видове пазарни структури.
- Същност и видове конкуренция. Фактори за конкурентноспособност.
- Форми на монополни обединения.
- Антимонополно законодателство.
- Превод на текст, свързан с темата от български език на един от изучаваните чужди езици.

Примерна приложна задача/казус: Коя пазарна структура е характерна за туристическия бранш? В коя сфера на туризма се наблюдават тенденции за монополизиране на пазара и кои са предпоставките за този процес.

Дидактически материали: Закон за защита на конкуренцията, Закон за туризма, текст за превод.

Критерии за оценяване на изпитна тема № 15	**Максимален брой точки**
1. Характеризира пазарните структури.	**10**
2. Познава видовете конкуренция и анализира факторите за конкурентноспособност.	**10**
3. Познава формите на монополни обединения.	**10**
4. Познава същността на антимонополното законодателство.	**10**
5. Прилага специфична терминология на чужд език.	**10**
6. Решава приложната задача/казуса.	**10**
Общ брой точки	**60**

Изпитна тема № 16 **Инвестиране и финансиране в туризма**

План-тезис:

- Същност и видове инвестиции.
- Капитал и видове капитал.
- Инвестиционно планиране и вземане на решения.
- Характеристики на кредита.
- Финансиране и кредитиране в туризма.
- Превод на текст, свързан с темата от български език на един от изучаваните чужди езици.

Примерна приложна задача/казус:

Сравнете печалбата при инвестиция А и Б:

	покупна стойност	печалба				рентабилност
		год 1	год 2	год 3	год 4	
инв А	300 000	30 000	45 000	60 000	75 000	
инв Б	500 000	125 000	180 000	75 000	50 000	

Дидактически материали: Търговски закон, оферти от кредитни институции, различни застрахователни продукти, рекламни материали, текст за превод.

Критерии за оценяване на изпитна тема № 16	**Максимален брой точки**
1. Изброява видовете инвестиции и видовете капитали.	**5**
2. Анализира инвестиционната дейност и методите за вземане на решения при планиране.	**10**
3. Познава основните характеристики на кредита.	**5**
4. Анализира възможностите за финансиране и кредитиране в туризма.	**10**
5. Познава и прилага маркетинговите концепции в туризма.	**10**
6. Прилага специфична терминология на чужд език.	**10**
7. Решава приложната задача/казуса.	**10**
Общ брой точки	**60**

Изпитна тема № 17 **Особености на управлението в туристическата индустрия**

План-тезис:

- Търговска фирма - правомощия, юридически фирми, регистриране.
- Основни принципи на мениджмънта.
- Особености на управление в хотелиерството.
- Особености на управление в ресторантьорството.
- Технологични функции на ръководството на туристически оператори и агенции.
- Търговски договори.
- Превод на текст, свързан с темата от български език на един от изучаваните чужди езици.

Примерна приложна задача/казус: Какви методи/средства за мотивиране на персонала, освен основното възнаграждение, използва мениджърът на туристическото предприятие. Обосновете отговора си.

Дидактически материали: Търговски закон, Закон за туризма, съвременни подходи за управление, текст за превод.

Критерии за оценяване на изпитна тема № 17	**Максимален брой точки**
1. Изяснява същността на търговската фирма - правомощия и регистриране.	**10**
2. Познава принципите на мениджмънта.	**10**
3. Характеризира особеностите на управление в хотелиерството, ресторантьорството и туроператорската дейност.	**10**
4. Прилага правната уредба при сключване на търговски договори.	**10**
5. Прилага специфична терминология на чужд език.	**10**
6. Решава приложната задача/казуса.	**10**
Общ брой точки	**60**

Изпитна тема № 18 **Формиране на туристически пакети**

План-тезис:

- Съвременни тенденции в развитието на туризма.
- Географско разпределение на международния туризъм.
- Проучване на пазара.
- Контакти и сключване на договори с други предприятия.
- Планиране на бюджета.
- Туристически програми.
- Отчитане, уреждане на рекламации и неустойки.
- Превод на текст, свързан с темата от български език на един от изучаваните чужди езици.

Примерна приложна задача/казус: Как се проявява взаимодействието между туризма и икономиката на една страна?

Дидактически материали: Информация от туристически борси, статистически данни за развитието на туризма по региони и страни, текст за превод.

Критерии за оценяване на изпитна тема №1 8	**Максимален брой точки**
1. Прилага съвременните тенденции в развитието на туризма.	**5**
2. Описва географското разпределение на международния туризъм.	**5**
3. Анализира проучвателната дейност на пазара.	**10**
4. Описва особеностите при сключване на туристически договори.	**5**
5. Обяснява методите за планиране на бюджета.	**5**
6. Обяснява принципите за изготвяне на туристически програми.	**5**
7. Анализира дейността, свързана с отчитането и уреждането на рекламации.	**10**
8. Прилага специфична терминология на чужд език.	**10**
9. Решава приложната задача/казуса.	**5**
Общ брой точки	**60**

Комисията по оценяване на изпита по теория на професията и специалността, назначена със заповед на директора на училището/ръководителя на обучаващата институция, определя за всеки критерий конкретни показатели, чрез които да се диференцира конкретният брой присъдени точки.

IV. ДЪРЖАВЕН ИЗПИТ ПО ПРАКТИКА НА ПРОФЕСИЯТА И СПЕЦИАЛНОСТТА

1. Указания за съдържанието на индивидуалните практически задания.

Чрез държавния изпит по практика на професията и специалността се проверяват и оценяват професионалните умения и компетентности на обучаваните, отговарящи на **трета** степен на професионалната квалификация.

Изпитът по практика на професията и специалността се състои в изпълнение на индивидуално практическо задание. Индивидуалното изпитно задание съдържа пълното наименование на училището/обучаващата институция, празни редове за попълване имената на обучавания, квалификационната форма, началната дата и началния час на изпита, краен срок на изпита- дата и час, темата на индивидуалното практическо задание и изискванията към крайния резултат от изпълнението на заданието. По решение на комисията могат да се дадат допълнителни указания, които да подпомогнат обучавания при изпълнение на индивидуалното практическо задание.

Индивидуалните практически задания се изготвят от комисията за провеждане и оценяване на изпита по практика на професията и специалността в училището/обучаващата институция. Броят на изготвените задания трябва да бъде поне с едно повече от броя на явяващите се в деня на изпита. Всеки обучаван изтегля индивидуалното си практическо задание, в което веднага саморъчно написва трите си имена.

Държавният изпит по практика на професията и специалността се организира, като всеки ученик изпълнява индивидуална практическа задача от следните тематични области:

- Хотелиерство и ресторантьорство.
- Допълнителни туристически дейности.
- Организиране на пътувания.
- Разработка на маршрути.
- Икономика и мениджмънт в туризма.
- Анимация в туризма

Държавният изпит по практика на професията и специалността за придобиване на трета степен на професионална квалификация съдържа – проверка и оценка на езиковите познания по чужд език и тяхното използване в конкретната ситуация.

2. Критерии за оценяване.

За всяко индивидуално практическо задание комисията за провеждане и оценяване на изпита по практика на професията и специалността, назначена със заповед на директора на училището/ръководителя на обучаващата институция разработва примерните показатели по критериите, определени в таблицата.

№	КРИТЕРИИ	ПОКАЗАТЕЛИ	Максимален брой точки	Тежест
1.	Спазване на правилата за здравословни и безопасни условия на труд и опазване на околната среда. Забележка: Този критерий няма количествено изражение, а качествено. Ако обучаваният по време на изпита, създава опасна ситуация, застрашаваща собствения му живот или живота на други лица, изпитът се	1.1. Преценява професионалния и здравен риск. 1.2. Извършва самостоятелна преценка на риска на работното място. 1.3. Може да извършва първична долекарска помощ.		да/не

	прекратява и на обучавания се поставя оценка **слаб (2).**			
2.	Ефективно организиране дейността на работното място.	2.1. Изисква и познава необходимите документи и средства за изпълнение на заданието. 2.2. Разполага документацията и средствата, съобразявайки се с възможностите на работното място. 2.3. Организира работното си място и спомага за изпълнението на задачите. 2.4. Спазва стандарти за външен вид и лична хигиена.	2 2 3 3	**10**
3.	Професионални знания и умения.	3.1. Познава условията и факторите, влияещи върху възможностите за развитие на туризма в дадената дестинация. 3.2. Познава технологичните особености на посредническата дейност. 3.3. Познава особеностите на маркетинговите проучвания и рекламата в сферата на туризма 3.4. Познава технологията и организацията на екскурзоводското обслужване. 3.5. Събира, обработва и ползва необходимата му информация от всякакви източници на информация и съобщение: електронни справочници, електронна поща, справки, регистри и др. 3.6. Умее да работи с приложен софтуерен продукт в туризма; 3.7. Прави оценка на конкретната работна ситуация и на извършената работа=	5 5 3 5 5 3 4	**30**
4.	Чуждоезикови знания и умения.	4.1. Осъществява по професионален начин вербални комуникации на чужд език; 4.2. Справя се с документи на чужд език – договори, резервации, руминг лист на чуждестранни туристи, служебни писма и финансови документи;	10 10	**20**
		Общ брой точки	**60**	

Посочва се максималният брой точки, които се поставят при пълно, вярно и точно изпълнение на показателя.

ПРИМЕРНИ ИНДИВИДУАЛНИ ПРАКТИЧЕСКИ ЗАДАНИЯ

Индивидуално практическо задание № 1

Изгответе руминг-лист за резервация в хотел. Обяснете и оформете нужните документи и кореспонденция за приемането и потвърждаването на резервации, анулирането и спазването на сроковете за анулации и фактурирането на основните туристически услуги.

Указания (инструкции, изисквания) за изпълнение на практическото задание:
- ползвайте каталог на определен хотел;
- да се ползват документи от практиката - инвойс, чартърен опис, оригинал-ваучер, данъчна фактура и други.

№	Критерии за оценяване	Максимален брой точки
1.	Знае и прилага задължителните реквизити на руминг-листа.	**18**
2.	Знае и прилага изискванията за водете на кореспонденция с контрагентите - хотелиери, бизнес-партньори.	**18**
3.	Познава и прилага документите, документооборота, свързани с настаняваане и разплащания между туроператор и хотелиер.	**18**
4.	Да спазва безопасни условия на труд на работното място - туристическия офис.	**6**
	Общ брой точки	**60**

Индивидуално практическо задание № 2

Организирайте по избор: битова вечеря, яхтпикник, или нещо предложено от Вас.
Указания (инструкции, изисквания) за изпълнение на практическото задание:
да се:
- организира мероприятие за определен сегмент от пазара.
- използват рекламни материали.
- планира организирането на храненето и настаняването на гостите.
- предвиди нужното оборудване и персонал.

№	Критерии за оценяване	Максимален брой точки
1.	Познава и прилага изискванията за организиране на мероприятия.	**10**
2.	Извършва информационна дейност и има правилен подход към клиента с цел продажба на туристическия пакет	**6**
3.	Да може да рекламира мероприятията, правилно да използва рекламните материали.	**10**
4.	Да знае кога допълнителните услуги се включат в общата (паушалната) цена.	**10**
5.	Планира организирането на храненето и настаняването на гостите	**10**
6.	Предвижда нужното оборудване и персонал	**10**
7.	Спазва условията за безопасна работа.	**4**
	Общ брой точки	**60**

Индивидуално практическо задание № 3

Изгответе тематично-методическа разработка на екскурзия по маршрут: Кк"Златни пясъци" – Кк"Албена"- Балчик- нос Калиакра

Указания (инструкции, изисквания) за изпълнение на практическото задание:

- изготвяне на тематично-методически план на екскурзията с посочени основна тема и подтеми;
- посочване целта, вида, времетраенето на екскурзията и състава, националността и броя на туристите;
- информация за КК „Златни пясъци „ и КК"Албена";
- екскурзоводска бедена за двореца и ботаническата градина в град Балчик;
- екскурзоводска беседа за нос Калиакра;
- избор на подходяща форма на анимация.

№	Критерии за оценяване	Максимален брой точки
1	Избира основната тема и подтемите според маршрута и състава на групата.	**11**
2	Определя целта на екскурзията, вида, времетраенето на екскурзията, състава, националността и броя на туристите.	**6**
3	Познава добре физическите данни за създаването, развитието и днешното състояние на туристическите комплексни и внася елементи на реклама за развитието на България като туристическа дестинация.	**11**
4	Познава обектите и правилно поднася информацията за тях.	**16**
5	Показва нужното внимание и отношение към туристите /за чуждестранните туристи и владеене на чужди езици/.	**6**
6	Познава и умее да подбира подходящия вид анимация съобразно състава, националността и желанието на групата.	**6**
7	Познава правилата за безопасност на труда.	4
	Общ брой точки	**60**

V. СИСТЕМА ЗА ОЦЕНЯВАНЕ

Максималният брой точки за всяка изпитна тема или за всяко изпитно задание е 60. Неправилният отговор се оценява с 0 точки. Непълният отговор се оценява с част от точките за верен и пълен отговор.

Преминаването от точки в цифрова оценка съгласно чл. 7, ал. 4 от Наредба № 3 от 2003 г. за системата на оценяване се извършва по следната формула:

Цифрова оценка = общият брой точки от всички критерии : 10

Получената цифрова оценка се изчислява с точност до 0,01.

Оценяването на писмените работи от държавния изпит по теория е в съответствие с чл. 46 от Наредба № 3 от 2003 г. за системата на оценяване.

Изпълнението на практическото задание от държавния изпит по практика се оценява в съответствие с чл. 48 от Наредба № 3 от 2003 г. за системата на оценяване.

VI. ПРЕПОРЪЧИТЕЛНА ЛИТЕРАТУРА

1. Атанасова Е. и колектив, Икономика и организация на туризма, Варна, 1997
2. Данев Г. и колектив, Наръчник на екскурзовода/1-4 част/, Медицина и физкултура, София, 2001
3. Доганов Д., Маркетинг в туризма, Princeps, 1994
4. Кръстева В. и колектив, Туристическа анимация , Бургас, Асен Златарев, 2006
5. Начева Ер., Счетоводство на туристическото предприятие, Форком, 2002
6. Нешков М. и др., Въведение в туризма, В., ИУ, 2001
7. Нешков М., Икономика на туристическата фирма, С., НБУ ФДО, 1994
8. Нешков М., Технология и организация на туристическата дейност, С., НБУ ФДО, 1995
9. Нешков М., Туристическа, агентска и транспортна дейност, В., ИУ, 2000
10. Райън Крис, Възстановителен туризъм, С., Отворено общество, 1996
11. Ракаджийска Св. и др., Маркетинг в туризма, В., ИУ,1994
12. Ракаджийска Св. и др.,Туристически пазари, реклама и пъблик рилейшънс, В., Андина, 1998
13. Ракаджийска Св., Туристически пазар и реклама, В., Галактика, 1991
14. Росър Рийвз, Реализмът в рекламата, С., Булгарреклама, 1987
15. Социална психология. Христоматия, С., Дилок, 2001
16. Тончев Цв., География на туризма, София, 2001
17. Христов С., Основи на управлението, Варна, 1997
18. Христова Т., Социална психология в туризма, В., ВИНС, 1979
19. Христова Т., Управление на човешките ресурси, В.,Принцепс, 1997
20. Христова Т., Христов С., Организационно поведение, Варна, 1999

VII. АВТОРСКИ КОЛЕКТИВ

1. Катя Йозова - ПГТ „Алеко Константинов” - гр. Плевен
2. Ася Гарибова - ПГТ „Алеко Константинов” - гр. Плевен
3. Виолета Кунчева - ПГТ „Алеко Константинов” - гр. Плевен
4. Даниела Иванова - ПГТ „Алеко Константинов” - гр. Плевен

VIII. ПРИЛОЖЕНИЯ

а) Примерен изпитен билет

.....
(пълно наименование на училището/обучаващата институция)

ДЪРЖАВЕН ИЗПИТ ПО ТЕОРИЯ НА ПРОФЕСИЯТА И СПЕЦИАЛНОСТТА ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ТРЕТА СТЕПЕН НА ПРОФЕСИОНАЛНА КВАЛИФИКАЦИЯ

по професията код 812010 Организатор на туристическа агентска дейност

специалността код 8120101 Организация на туризма и свободното време

Изпитен билет№ 15

Изпитна тема: **Пазарни структури и конкуренция**
(изписва се точното наименование на темата)

План-тезис:

- Видове пазарни структури.
- Същност и видове конкуренция. Фактори за конкурентноспособност.
- Форми на монополни обединения.
- Антимонополно законодателство.
- Превод на текст свързан с темата от български език на един от изучаваните чужди езици.

Приложна задача:
Коя пазарна структура е характерна за туристическия бранш? В коя сфера на туризма се наблюдават тенденции за монополизиране на пазара и кои са предпоставките за този процес.

Описание на дидактическите материали**:** Закон за защита на конкуренцията, Закон за туризма, текст за превод.

Председател на изпитната комисия:..... **.....**
(име, фамилия) *(подпис)*

Директор/Ръководител на обучаващата институция:..... **.....**
(име, фамилия) *(подпис)*

(печат на училището/обучаващата институция)

б) Примерно индивидуално практическо задание

.....
(пълно наименование на училището/обучаващата институция)

ДЪРЖАВЕН ИЗПИТ ПО ПРАКТИКА НА ПРОФЕСИЯТА И СПЕЦИАЛНОСТТА ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ТРЕТА СТЕПЕН НА ПРОФЕСИОНАЛНА КВАЛИФИКАЦИЯ

по професията код 812010 Организатор на туристическа агентска дейност

специалността код 8120101 Организация на туризма и свободното време

Индивидуално практическо задание№ 2

На ученика/обучавания**.....**
(трите имена на ученика/обучавания)

от.....клас/курс,
начална дата на изпита:..... начален час:.....
крайна дата на изпита:..... час на приключване на изпита:.....

1. **Организирайте по избор: битова вечеря, яхтпикник, или нещо предложено от Вас**
(вписва се темата на изпитното задание)

2.Указания(инструкции/изисквания) за изпълнение на практическото задание:
да се:
- организира мероприятие за определен сегмент от пазара.
- използват рекламни материали.
- планира организирането на храненето и настаняването на гостите.
- предвиди нужното оборудване и персонал.

УЧЕНИК/ОБУЧАВАН:..... .....
(име, фамилия) *(подпис)*

Председател на изпитната комисия:..... .....
(име, фамилия) *(подпис)*

Директор/ Ръководител на обучаващата институция:.....
(име, фамилия) *(подпис)*

(печат на училището/обучаващата институция)